

Jens Lauritzen Skau.

Af N. J. Ravn.

Den Gaard i Sommersted, to Mil nordvest for Haderslev, hvorpaa J. L. Skau fødtes, levede og døde, har i halvjerde Hundrede Aar været i hans Families Besiddelse; den er stadig gaaet i Arv i lige Linie og ejes for Tiden af hans yngste Søns Datter. 1821 brændte Sommersted Præstegaard og med den Kirkebøgerne, hvorved et nødvendigt Materiale til det Ældre af Slægtens Historie er gaaet tabt. De historiske Efterretninger om denne Familie kan derfor kun føres tilbage til Begyndelsen af det syttende Aarhundrede. Paa den Tid og omtrent til 1670 ejedes den ret anselige Gaard i Sommersted af en Mand ved Navn Lauritz Nielsen. — Han var en anset og efter de Tider rig Mand; thi — som det fortælles — „han holdt tolv store Køer foruden Stude og en Mængde Ungkvæg.“ Lauritz Nielsen skulde imidlertid snart prøve Lykkens Omskiftelighed. Kong Christian den Fjerdes Deltagelse i Trediveaarskrigen og Tabet af Slaget ved Lutter am Barenberg 27. Aug. 1627 var Signalet for de kejserlige Tropper til at falde ind i Hertugdømmerne og Jylland, hvor de plyndrede, myrdede, skjændte og brændte. Kjøbstæderne maatte ved hver ny Besættelse betale „Brandskat“ og vare saa fri for Plyndring. Med Landdistrikterne gjordes der i Reglen ingen Omstændigheder; man bortslæbte Alt, hvad man kunde overkomme

og lod saa meget ofte Ilden besørge Ødelæggelsesværket paa Bygningerne, og hvad der blev tilbage. Lidt anderledes gik det i Sommersted. Hovedkvarteret var paa den nærliggende Kongsgaard, Refsø, og Egnen stærkt belagt med Indkvartering. Derfor lagde Fjenden ikke an paa ligefrem Plyndring, endnu mindre paa at brænde af, men desto mere paa Udpresninger. Lauritz Nielsen gaves Valget mellem at aflevere sin Kvægbesætning eller at betale tolv Dukater. Han valgte det sidste; men fjorten Dage efter stilledes der den Fordring til ham at udlevere den halve Besætning eller at betale en Afløsningssum derfor af samme Størrelse, som den foregaaende. Han indsaa nu, at han om føje Tid vilde være fuldstændig udplyndret og ødelagt. Han lod derfor Fjenden tage den halve Besætning, solgte den anden Halvdel tilligemed alt rørligt Gods, hvad han kunde sælge, pakkede sine Kostbarheder, navnlig en stor Mængde Sølvtøj, ned i en stor Kiste, som han begrov i Laden, og flyttede saa med sin Familie til Haderslev, overladende Gaardens Bestyrelse til en Tjenestepige. Efter otte Dages Forløb sneg han sig ved Nattetide hjem og fandt efter Omstændighederne alt vel, nemlig Kisten urørt. Fjorten Dage efter gjentog han samme Udflugt, men da var Kisten tom: Pigen havde røbet Skjulestedet for Soldaterne. Men ikke nok hermed. Skildvagterne omkring i Byen havde opdaget den natlige Vandrer. Flere Soldater satte efter ham under hans Løb fra Byen tilbage til Haderslev. Paa Sommersted Kirkegaard vare Forfølgerne ham saa nær, at han inden et Par Minutters Forløb vilde være indhentet og i sine Bødlers Vold. Da det altsaa gjaldt Liv eller Død, vovede han i den mørke Nat det Fortvivlelsens Spring at sætte over den aabne 6—7

Alen brede Brønd paa Kirkegaarden. Springet lykkedes; men den nærmeste Forfølger faldt i Brønden. Medens Krigsmændene fiskede efter deres i Vandet faldne Kammerat, begav Lauritz Nielsen sig tilbage til sin Familie i Haderslev. Efter Fredsslutningen 1629 tog Lauritz Nielsen med tungt Hjerte og brudt Mod paany sin Gaard i Besiddelse. Skatterestancer nødte ham til at sælge Halvdelen af Gaardens Marker.

Lauritz Niensens Datterdatter blev gift med en Mand ved Navn Mikkell, som var født paa en Gaard ved Refsø Skov, hvorfor han blev kaldet Mikkell Skov. — Jens Lauritzen optog dette Navn som Familie- eller Stavnavn; men man kender ikke Grunden til, at han skrev Skau, istedetfor Skov. Mikkell Skov havde heller ingen Sønner, og Gaarden gik derpaa over til en Datter, Anna Sabine, som blev gift med Peter Frederiksen fra Slaugaard, en Parcelgaard fra Refsø. Peter Frederiksen ejede Gaarden fra 1720—1750. Sin Arvepart fra Slaugaard fik han ikke udbetalt i Penge, men i Jord, thi han var „en flink Landmand, men forstod derimod ikke den Kunst at gjemme og holde paa Penge“, nemlig to store og gode Marker nord for Sommersted, som endnu høre til Gaarden.

Peter Frederiksen besad uhyre Legemskræfter. En Aften traf han en af sine Karle i Kroen, svirende og i Begreb med at lade sig hverve til Soldat; rolig og stille hivede han ham over Bordet og bar ham hjem i den venstre Arm, medens han maatte væрге sig med den højre mod Hververen og hans Medhjælpere. Et Par Gange om Aaret viste han ogsaa sin Styrke i den nordiske Skik at drikke. Forøvrigt var han en flittig og dygtig Landmand; han var, saa vidt man ved, den første i Nordslesvig, som

opdagede de heldige Virkninger af Mergling. Hans Søn, Lauritz Petersen, overtog Gaarden ved Faderens Død 1750. Han var en rolig og sindig Mand, som nød megen Agtelse i sin Kreds; han døde af en smitsom Sygdom 1805.

Hans Søn, Jens Lauritzen Skau, er født paa Fædrene-gaarden i Sommersted den 28. August 1795 og var altsaa kun ti Aar gammel, da Faderen døde. Den veivise Øvrig-hed bortforpagtede Gaarden, solgte Besætning og Bohave samt en smuk Skov og en Del af Jorderne for — som det hed — at betale en Gjæld af — 320 Rdlr. Den unge Skau, en livlig, opvakt og lærelysten Dreng, kom i Huset hos Degnefolkene i Jægerup, som han var beslægtet med. Degnen, Eskild Lund, havde ikke seminaristisk Dannelse, men var et lyst Hoved og havde paa egen Haand forstaaet at erhverve sig en ikke ringe Mængde Kundskaber. Hans Kone, en Datter af Pastor Vedel i Maugstrup, var en huslig og dannet Kvinde. Den Første satte Myndlingen grundig ind i Regnekunsten og hvad der til den Tid var gjældende Lov og Ret samt lærte ham med Klarhed at fremstille sine Tanker skriftlig uden grammatikalske Fejl; den Sidste hævlede de fremstaaende skarpe Kanter af ham, gav ham Smag for Livets ædlere Nydelser og bi-bragte ham en vis Lethed og Sikkerhed i at bevæge sig blandt Mennesker i de forskellige Samfundsklasser. Efter sin Konfirmation kom han i Huset hos en Morbroder i Sommersted og overtog derpaa kun nitten Aar gammel, sin Fædrenegaard. Strax efter giftede han sig med Pigen Bodil Kirstine Ravn fra Barsbøl, en ædel Kvinde, som gjennem et langt Liv trofast fulgte ham i Lyst og i Nød og ikke sjældent holdt ham oppe, naar Modgangsbølgerne gik højt, og den stærke Mand begyndte at vakle. Inden

sit fyldte tyvende Aar udnævntes han til Sognefoged og beklædte denne Stilling til sin Død. Stillingen som Sognefoged var indtil Fredsslutningen 1864, men dog især i de Tider, her er Tale om, meget anset og betydningsfuld. Embedsmændene vare Smaakonger, under hvem Sognefogderne stode som Underkonger. Sognefogderne vare et Mellemed mellem Embedsmændene og Befolkningen; de vare det Medium gennem hvilke „Befalingerne“ gik. Paa den anden Side vare de ogsaa efter ringe Lejlighed Folkets fødte Værger og Repræsentanter. De dannede en fra alle Sider stiltiende anerkendt Korporation, vare Organer for hvad der rørte sig i Befolkningen og traadte ikke sjældent sammen for i Fællesskab at formulere og nedlægge Folkets Ønsker for Tronens eller — hvad der næsten var det samme — for Stormands Fod. Denne saa beskedne Rettighed blev af en mere velmenende end klog Styrelse fra- taget Folket i Halvtredserne.

Skau var i Ordets mest udstrakte Betydning en Hædersmand. Hans hele lange offentlige og private Liv var uden mindste Plet. Selv Klafferen, Misundelsen, politisk Fanatisme vovede ingensinde at drage hans Villies Renhed i Tvivl. Da han dertil var rolig og besindig, oplyst, navnlig i Lov og Ret, hvilket havde meget at sige i et Land, hvor Valdemar Sejers jyske Lov fra Aar 1240 endnu var Grundlov, og hvor Sædvane og Vedtægt saa ofte maatte træde istedetfor positive Retsbestemmelser, saa kan man forstaa, at han nød sine Medborgeres ubegrændsede Tillid, og at han aftvang sine Foresatte Agtelse, uagtet han ofte sagde dem drøje Sandheder og med Fasthed hævdede, hvad der var Ret. Øvrigheden skrev kun Tydsk til Sognefogderne og overlod saa til disse at oversætte Skrivelserne paa

Dansk for Beboerne. Med dette Arbejde var Skau gjerne beskjæftiget i Aftentimerne, og den rolige Mand kunde da undertiden fare op og udbryde: „det er haardt at skulle slide i dette tyske Kram, Øvrigheden er dog til for Folkets Skyld, men den betragter nok Folket for at være til for dens Skyld.“

Skau har en væsentlig Andel i, at Naturaltienden i Haderslev Amt afløstes af en fast aarlig Ydelse i rent Korn; det er det ejendommelige ved denne Afløsning, at den foregik sognevis og ikke for hver enkelt Ejendom for sig. Skau gav sig ikke meget af med Politiken. Efter at have hørt sin ældste Søn under Tusinders Bifaldsraab holde sin berømte Tale paa Skamlingsbanken den 18. Maj 1843, trak han sig tilbage for denne som politisk Leder. Han hørte til de 25 Mænd — almindelig kaldet „den faste Stok“ — som stiftede „den slesvigske Forening“.

Da Christian den Ottende efter Udstedelsen af det berygtede Sprogpatent af 29. Marts 1844 paa en Rejse ogsaa gjæstede Haderslev, bleve Amtets Sognefogder „tilsagte“ til at møde paa Amtshuset for at forestilles for Kongen. En tydsksindet Sognefoged, som gjerne vilde gøre sine Hoser grønne, greb da Lejligheden til at takke Kongen for Patentet. Dette var Skau for meget. Han traadte hen for Kongen og udtalte med høj Stemme de alvorlige Ord: „Deres Majestæt maa dog vide, at vi Andre ere af en anden Mening.“ En Bifaldsmumlen fra Sognefogderne bekræftede tilfulde Sandheden af Skaus Ord. Kongen studsede og følte sig aabenbart ilde berørt over den Vending, Sammenkomsten med Sognefogderne havde taget. Der var opstaaet en skurrende Dissonans og en saadan egnede sig jo ikke til at sendes „til Erklæring“; thi ellers var

den ganske vist bleven det. Kongen søgte nu at berolige Sognefogderne og at forklare Foranledningen til Sprogpatentet; men hans smidige Veltalenhed gjorde intet Indtryk paa dem: de havde tabt Tilliden til deres Konge.

I Aaret 1844 havde Skau været Sognefoged i fem og tyve Aar. I den Anledning foreslog Husfoged Fries — en dansksindet Mand — Amtmand Johannsen at indstille Skau til Dannebrogsmænd. Hertil var Amtmanden meget villig, forudsat at Fries ogsaa vilde foreslaa den Sognefoged, som havde takket for Sprogpatentet, til Dannebrogsmænd. Dette nægtede Fries, og Skau blev derfor først hædret med Dannebrogskorset i Halvtredserne under Amtmand Stockfleth. Sommersted Sognemænd hædrede derimod Jubilaren ved at overrække ham en smuk Sølvpokal.

Aarene 1843—48 vare for Skau rige paa Glæde og Sorg. Paa den ene Side kunde Faderhertet kun glæde sig over den Glands, hans ældste Søn Lauritz spredte over Navnet Skau, paa den anden kunde han ikke skjule for sig selv, at Sønnens resolute og kjække Handlinger let kunde føre til et mangeaarigt Statsfangenskab eller til Landsforvisning, især da hans mægtige Fjender sandsynligvis ogsaa maatte blive hans eventuelle Dommere. Vi skulle her kun minde om Lauritz Skaus Brev af 1. Juni 1844 til Kongen. Lauritz Skau tilkommer ikke udelukkende Æren for dette Brev; men maa dele den med flere nordslesvigske Mænd, som vidnefast havde lovet for en eventuel Domstol at ville vedkjende sig at have brugt de enkelte skarpe Ytringer i Brevet.

Krigsaarene 1848—50 vare Sorgens Aar for den ikke længere unge Mand. Hans ældste Søn maatte flygte, tvende andre satte man — ikke for hvad de havde forbrudt, men

for hvad de muligen maatte faa i Sinde at forbyrde — gjentagne Gange i Tyvehullerne i Haderslev, selv fik han Stuearrest og officiel Meddelelse om, at hans Gaard vilde blive afbrændt, hvis en for Slesvigholstenerne saa ulykkelig Affære, som den i Stepping, maatte gjentage sig i Nærheden af Sommersted. Desuden blev han fortrædiget af de tysksindede i Sognet. Efter Fredsslutningen 1850 oprandt der lykkeligere Tider for Skau. Den ældste Søn, Lauritz, stod paa sin Berømmelses Tinde; de andre tre kom snart i selvstændige Stillinger og gjorde Navnet Skau Ære. De nye Myndigheder forstode at vurdere Skau, og Amtmand Stockfleth skaffede ham, som allerede anført, Sølvkorset og udbrød engang til en af Sønnerne under et Møde af det nylig indstiftede Amsraad, da en vanskelig Sag var til Forhandling, som man ikke kunde hitte ud af: „havde vi blot haft deres Fader, han havde ganske bestemt vidst Besked, thi han har stedse været vort levende Lexikon.“ 1856 afstod han Gaarden til sin yngste Søn, men vedblev at bo paa den og at være Sognefoged til sin Død.

Skau var som sine tvende nærmeste Fædre og som sine Sønner, en høj, rank og smuk Mand. Han var en skarp Iagttager, en dyb, indadvendt, reflekterende Natur, med en meget levende Rets- og Æresfølelse; han var alvorlig, men ikke tungsindig eller lunefuld. At han opdrog sine Sønner strengt, vide vi andet Steds fra. Han var i saa Henseende et Barn af sin Tid. I 1861 mistede han sin Kone. Dette Slag var den gamle Mand for stærkt, omtrent to Aar derefter, 2. Januar 1863, fulgte han hende i Graven.
